



Záhadné miesta

1. diel



128 tajomných
a zaujímavých miest

Záhadne miesta

Ján Lacika

Zostavil: Daniel Kollár



Záhľadné miesta

1. vydanie, 2018

© Autor textu: Ján Lacika

Zostavovateľ a zodpovedný redaktor: Daniel Kollár

Technický redaktor: Daniela Kollárová

Jazyková úprava: Rút Facunová

© Fotografie: Ján Lacika (216), Daniel Kollár (27), František Turanský (6), Daniela Kollárová (1) a archív vydavateľstva DAJAMA

Fotografia na obálke: Kostolík v Dražovciach (Ján Lacika)

Úprava fotografií: Tomáš Votava

© Dizajn a typografia: Daniela Kollárová

Tlač: impression world, spol. s r. o., Prešov

Akékoľvek, hoci aj čiastočné použitie diela je dovoľené len s písomným súhlasom vydavateľstva DAJAMA.

© RNDr. Daniel Kollár – DAJAMA

Lubľanská 2, 831 02 Bratislava

tel.: +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

Vydalo vydavateľstvo DAJAMA v roku 2018 ako svoju 298. publikáciu.

ISBN 978-80-8136-087-9

Obsah

1. Záhorské záhady	7
Z Marianky do Šaštína	7
Zo Šaštína na Bradlo	14
2. Bratislavské záhady	21
Po Starom Meste	21
Z Mlynskej doliny do Devína	32
3. Podunajské záhady	45
Z Bratislavy na Žitný ostrov	45
Z Komárna do Nových Zámkov	54
4. Záhady Trnavy a okolia	63
Z Trnavy do Malých Karpát	63
Z Malých Karpát k Váhu	68
5. Tekovské záhady	75
Zo Štúrova do Levíc	75
Z Levíc pod Tribeč	81
6. Ponitrianske záhady	97
Zo Šurian do Nitry	97
Prechádzka Nitrou	113
Spod Zobora na hornú Nitru	119
7. Záhady stredného Považia	137
Z Piešťan do Trenčína	137
Z Trenčína do Púchova	149
8. Záhady Žiliny a okolia	163
Z Považskej Bystrice do Žiliny	163
Zo Žiliny do Rajcekej Lesnej	170
9. Kysucké záhady	179
Zo Žiliny do Makova	179
10. Oravské záhady	193
Z dolnej Oravy pod Babiou horu	193



Úvod

Človeku je akosi cudzie čierno-biele videnie sveta, v ktorom je všetko jasné a jednoznačné. Ak vznikne čo len malá pochybnosť, ľudská myseľ zbystří pozornosť a začne pracovať fantázia a obrazotvornosť vytvárajúca si svoju vlastnú predstavu o tajomnom a záhadnom. Z tohto dôvodu sa záhadné a tajomné miesta tešia takej veľkej obľube a putovanie za nimi je čoraz masovejšou a populárnejšou kratochvíľou.

Slovensko je krajinou oplývajúcou neobyčajne pestrým a zaujímavým územím, ktoré má za sebou veľmi dlhú a zložitú históriu. Niet divu, že nám ponúka veľké priehrštie tajomstiev a záhad. Táto kniha sa venuje záhadným javom, udalostiam či osobnostiam. Členené sú podľa jednotlivých slovenských regiónov.

Prvý diel, ktorý práve držíte v ruke, sa venuje záhadným, tajomným a zaujímavým miestam na

juhozápadnom a severozápadnom Slovensku. Čitateľovi predstavuje rozličné prírodné fenomény vymykajúce sa normálnemu laickému chápaniu, zaoberá sa historickými témami, ktoré sú buď nevysvetlené, alebo jestvujú na ich pochope nie alternatívne názory.

Niektoré tajomstvá a záhady trápiace našich predkov sa medzičasom viac-menej podarilo objasniť, alebo sa aspoň posunúť k ich pochopeniu. Mnohé prírodné fenomény sa stali jasnejšie a pochopiteľnejšie vďaka pokroku prírodných vied uberajúceму sa vpred míľovými krokmi. Mnohé biele miesta našej histórie sa podarilo odstrániť vďaka úsiliu historikov, archeológov, archivárov, ale aj amatérskych pátračov v našich starých i novších dejinách. Objasneným záhadám alebo aj tým viac-menej vysvetleným sme v knihe takisto dali priestor, aby sme mohli pochopiť, akým spôsobom sa ich podarilo riešiť a niekedy aj vyriešiť.

V našom „záhadologickom“ be-dekri po Slovensku nachádzame zvláštne a unikátne prírodné javy



a úkazy, ako sú bizarné bralá, piesočné presypy, jaskyne, vyhasnuté sopky či stopy zaniknutých fenoménov, ako napríklad more. Veľký priestor v knihe dostáva aj bohatá ľudová slovesnosť, ktorá prostredníctvom povestí a legend poskytuje alternatívny obraz našich dejín a osobností, ktoré ich vytvárali. Mnohé záhady nás vracajú do vzdialenej minulosti odohrávajúcej sa pred mnohými tisícročiami, prekvapujúco záhadné sú však aj udalosti, ktoré sa stali len nedávno a majú ešte mnoho žijúcich pamätníkov. Takými sú napríklad neobjasnené úmrtia M. R. Štefánika či A. Dubčeka, ale aj stratenie sošky Oscara udelenej za film *Obchod na korze*.

V knihe sa zaoberáme aj početnou skupinou záhad duchovnej povahy, ktoré nie sú pre veriacich záhadou, ale prejavom Božej vôle. Nachádzame ich na pútnických miestach, ktoré sú roztrúsené po celej krajine. Patria k nim napríklad miesta zjavení Panny Márie, zázračných uzdravení a iných dôkazov Božieho milosrdenstva. Časť našej

populácie je však predsa len materialistickejšia a potrebuje racionálnejšie vysvetlenie týchto zázrakov.

V tejto publikácii nemôžu chýbať ani takpovediac paranormálne javy zamestnávajúce čoraz početnejší zástup takzvaných záhadológov. Aj na Slovensku máme záhadné kruhy v obilí, tajomné sklenené jaskyne, záhadné nápisy či praveké astronomické observatóriá. Aj u nás boli zaznamenané svedectvá o záhadných tvoroch a bytostiach, ako sú upíri, duchovia, poltergeisti, biele panie, čierni rytieri, bosorky a draci.

Ponuka slovenských záhad je vskutku pestrá a zaujímavá. K ním patria aj viaceré zaujímavosti, ktoré možno nie sú záhadami, ale prekvapia svojou tajuplnosťou. Vyďajme sa preto spolu za ich poznávaním. Aj bez väčších ambícií ich odhalenia a objasnenia môžeme zažiť to nádherné šteklenie mysle a fantázie. V spojení s objavovaním ďalších krás Slovenska zažijeme pri našom putovaní neopakovateľné chvíle.

Ján Lacika





Záhorské záhady

Výlet po najzápadnejšom regióne Slovenska má v sebe zakomponované záhady osobitej záhorskej prírody, zázračné pútnické miesta, ale aj tajomné odkazy dávnych predkov – svojráznych obyvateľov malebného a príťažlivého regiónu.

Z Marianky do Šaštína

Marianka (1)

Náš výlet sa začína v **Marianke**, najstaršom pútnickom mieste nielen na Slovensku, ale v celom niekdajšom Uhorsku. Tradícia Mariatálu (starší názov Marianky) siaha až do 11. storočia. Nasledujúc príklad pustovníka sv. Gerharda sa istý mních rozhodol pre asketický život ďaleko od ľudí a v malokarpatských lesoch hľadal duševný pokoj. Jednotvárný život v lese si krátil vyrezávaním sošky Madony

z hruškového dreva. V nepokojných časoch, ktoré v Uhorsku nastali po smrti kráľa Štefana I., však musel svoje dielo pred pohanmi schovať do bŕtlavého stromu. Uplynulo niekoľko desaťročí a drevená soška bola opäť na scéne. Voda zo studničky, do ktorej spadla spolu so spráchniveným stromom, zázračne vrátila zdravie deťom miestneho zbojníka. Z hriešnika sa razom stal počestný muž, ktorý pre milostivú sošku postavil kaplnku a do konca bohabyjného života sa o ňu príkladne staral. Keď sa zázračné

Trasa: Marianka – Borinka – Malacky – Veľké Leváre – Borský Mikuláš – Šaštín-Stráže – Holíč – Skalica – Branč – Bradlo



Kaplnka nad studňou v Mariánskom údolí
Kostol narodenia Panny Márie v Marianke



Mariatálska Panna Mária

Ak uveríme legendám, milostivá soška Mariatálskej Panny Márie má bezmála tisíc rokov. Je to naozaj tak? Odborníci na stredoveké umenie sa skôr domnievajú, že je o dve až tri storočia mladšia. Podľa štýlového výrazu drevená plastika sediacej ženy pochádza z predobdobia gotiky a ako vzor jej tvorcu možno poslúžila Madona zo španielskeho mestačka Guadalupe datovaná do 12. storočia. V roku 1694 dali stredovekej soške barokovú výbavu v podobe zlatej koruny a bieleho rúcha prešívanej zlatými niťami. V minulosti bol Mariatál obľúbeným miestom svadobných obradov uhorskej šľachty. Pri tejto príležitosti Mariatálsku Madonu upravovali podobným spôsobom ako slávne Pražské Jezuliatko, krajčírky pre ňu šili šatôčky pretkávané zlatými niťami ako miniatúrnú kópiu nevestinej svadobnej róby.

Počas putovania do pútnického Mariazellu ju v roku 1377 osobne navštívil. Na mieste nazývanom Mariatál položil základný kameň budúceho kláštora, ktorý zveril do rúk rehoľných bratov pavlínov. Po troch rokoch sa na miesto činu vrátil a so slovami „O clemens, o pia, o dulci Virgo Maria“ (Ó dobrotivá, ó láskavá, ó sladká Panna Mária) slávnostne uložil Mariatálsku Madonu na oltár čerstvo vysväteného kláštorného kostola. S podporou kráľovského dvoru sa Mariatál zaradil medzi najvýznamnejšie a najnavštevovanejšie pútnické miesta v strednej Európe, rovnocenné s rakúskym Mariazellom či poľskou Čenstochovou.

Pútnický areál v Mariatáli sa tešil veľkej podpore zo strany vládnuce Habsburgovcov. Cisár Leopold II. okrem toho, že ho často navštevoval, financoval barokovú prestavbu chátrajúceho pavlínskeho kláštorného komplexu. V jeho snažení pokračoval aj najstarší syn cisár Jozef II. Ďalší Habsburg – Karol VI. sa na púť k Mariatálskej Panne Márii vydal hneď po svojej korunovácii v bratislavskom Dóme sv. Martina v roku 1712. Za jeho vlády boli mariatálske púte najmasovejšie, keď v roku 1717 dosiahol počet pútnikov rekordných 80 tisíc. Mária Terézia zobrala na dve návštevy Mariatálu aj svoju mnohohodtnú rodinu. Zdá sa, že na najstaršieho syna osvietennej panovníčky, neskoršieho cisára Jozefa II., starobylé pútnické miesto nijako zvlášť nezapôsobil. Preto v zozname mníšskych reholí, ktoré v roku 1786 cisárskym dekrétom zrušil, bol aj rád bielych mníchov – pavlínov. Mariatál tak prišiel o starostlivého správcu a počet pútnikov začal rapídne klesať.

Borinka (2)

V ťažkých časoch vojen, stavovských povstaní a náboženských nepokojov museli pavlíni pre sošku Mariatálskej Panny Márie hľadať bezpečný úkryt. Našli ho na

uzdravenia opakovali, začali sa do zalesnenej malokarpatskej doliny hŕfne hrnúť pútnici.

Chýry o zázračnej soške Mariatálskej Panny Márie sa doniesli až na dvor kráľa Ľudovíta I. Veľkého.

neďalekom hrade Pajštún, spomínanom v zakladacej listine kláštora. Prvýkrát musela vzácna Madona opustiť Mariatál v roku 1663, potom sa jej záchrana zopakovala ešte štyrikrát. Poslednou hrozbou pred zničením sošky bolo plienenie krajiny kuruckým vojskom Františka Rákócziho v roku 1708. Pajštún sa opäť osvedčil. Na hrad sa dostaneme pešo z podhradskej obce **Borinka** za slabú hodinku. Od roku 1809 je hrad pričinením napoleonských vojakov značne poničenou zrúcaninou. Zo zvyškov hradieb je nádherný výhľad.

Hrad Pajštún, postavený na sivom vápencovom brale, leží na

okraji Borinského krasu. Do vápencového masívu si Stupavský potok vyhlbil hlbokú úzku dolinu s množstvom skalných útvarov a drobných jaskýň. Tiesňava má výstižný názov Prepadlé, pretože sa v nej voda stráca, mizne cez ponory do krasového podzemia. Povyše Medených Hámrov sa voda vyvierackou vracia na povrch. Vo veľkom kameňolome potok prepadáva cez lomovú stenu vytvárajúc pôsobivý umelý vodopád.

Malacky (3)

Najväčším turistickým lákadlom **Malaciek**, mesta v centre Záhoria, je monumentálny kaštieľ

Nevyspytateľné cesty vody

Na zistenie cesty vody v krasovom podzemí prírodovedci používajú metódu jej farbenia. Použili ju aj v Borinskom krase. Zafarbenú vodu vliali do ponoru v Prepadlom predpokladajúc, že sa z podzemia vráti v niektorej vyvieracke v dolnej časti doliny. Napodiv, sa to nestalo! Farebná voda sa prekvapujúco objavila v Limbašskej vyvieracke nachádzajúcej sa v celkom inom povodí. Znamená to, že podtiekla rozvodný chrbát a dostala sa do povodia Račieho potoka na východnej strane pohoria. Toto zistenie zmenilo pohľad vedcov na geologickú stavbu Malých Karpát. Tektonické pohyby v dávnej minulosti spôsobili, že sa veľká masa hornín presunula od Álp ku Karpatom, pričom staršie prvohorné žulové telesá sa dostali nad mladšie vrstvy druhohorných sedimentárnych hornín. Tak voda z doliny Stupavského potoka preteká popod žulový masív do Limbašskej vyvieracky.





Konzoly na hrade Pajštún

s typickými vysokými komínmi a rozľahlým anglickým parkom. Návštevníkom sa bude určite páčiť aj pôvabná orientálne vyzerajúca synagóga. Nás však teraz bude viac zaujímať bývalý františkánsky kláštor, nazývaný aj čierny kláštor, založený v 17. storočí miestnymi zemepánmi z rodu Pálffyovcov.

Dominantnou kláštorného komplexu, pôvodne chráneného hradbovým múrom a štyrmi dodnes zachovanými baštami, je Kostol nepoškvrneného počatia Panny Márie vysvätený v roku 1660 čanádskym biskupom Tomášom Pálffym. Najhodnotnejším dielom chrámového interiéru je nástenný epitaf grófa Mikuláša Pálffyho z roku 1741 od významného rakúskeho sochára Johanna Nicolausa Molla.

Našu záhadu musíme hľadať v Kaplnke Svätých schodov pristavanej ku kostolu na juhozápadnej strane. Vnútri kaplnky nájdeme dvojicu schodísk, ktoré akoby nikam nevedli, a predsa na nich môžeme nájsť mnoho ľudí. Po ľavom schodisku sa veriaci pohybujú nahor kolenačky, modliac sa a bozkávajúc každý z 28 schodov, lebo sú pod nimi uložené relikvie svätých Detéria, Valentína a Beatrix. Po rekonštrukcii kaplnky ukončenej v roku 1903 postavili napravo od Svätých schodov druhé schodisko, po ktorom pútnici schádzajú nadol. Malacké Sväte schody sú veľkou vzácnosťou, na svete sú len troje. Kaplnku otvárajú vždy hodinu pred omšou a nechávajú otvorenú až do skončenia bohoslužieb.

Kostol nepoškvrneného počatia Panny Márie v Malackách





Sväté schody

Aj keď sa v evanjeliu nepíše o schodoch, po ktorých Kristus stúpал na poslednej ceste pred ukrižovaním, bolo v Jeruzaleme schodisko uctievané pútnikmi ako vzácna relikvia. Podľa tradície ho v 4. storočí nechala sv. Helena, matka cisára Konštantína, previezť do Ríma, kde je dodnes. V Jeruzaleme sa nachádza kópia, druhú vernú kópiu môžeme vidieť v Malackách.

Veľké Leváre (4)

Keby sme do **Veľkých Levár** prišli niekedy v 17. storočí, asi by sme tamojším habánskym obyvateľom príliš nerozumeli, pretože by s nami hovorili archaickou nemčinou, ktorí si v predchádzajúcom storočí doniesli zo starej vlasti vo Švajčiarsku. Na pozemkoch vtedajšieho poddanského mestečka sa usadili v roku 1588 s povolením od zemepána grófa Jána Bernharda z Lembachu. Príťahovalci si vo Veľkých Levároch postavili habánsky dvor nazývaný Neu Hof (Nový dvor), ktorý mal v čase najväčšieho rozmachu až 40 domov. V 18. storočí sa pod tlakom rekatolizácie

obyvateľstva Uhorska začala asimilácia Habánov. Tí, čo zostali a prijali novú vieru, nakoniec postupne celkom splynuli so slovenským prevažne katolíckym obyvateľstvom.

V roku 1918 si v habánskom dvore volili úradmi neuznávaného starostu a ešte prednedávnom sa k habánskym koreňom hlásilo niekoľko starších občanov. Dnes nám po tajomných Habánoch vo Veľkých Levároch zostal len šťastí zachovaný habánsky dvor, s 22 zachovanými stavbami patrí medzi najväčšie v Európe. Miestne habánske domy sú na prvý pohľad odlišné od tradičných slovenských stavieb Záhoria. Príkladom je Izerov dom, v ktorom bola kedysi chýrna hrnčiarska dielňa. Typickým viacpodlažným podkrovím a strmou sedlovou strechou pripomína gotické domy v Nemecu. Škoda, že si táto fotogenická stavba nezachovala pôvodnú slamenú strechu, ktorú mala ešte na konci 20. storočia. V rámci prehliadky súboru ľudovej architektúry, vyhlásenej za pamiatkovú rezerváciu, môžeme navštíviť miestne múzeum, stálu expozíciu Záhorského múzea v Skalici. Menší habánsky dvor nájdeme aj v Sobotišti.



Habánsky dvor

V 16. storočí museli príslušníci protestantskej cirkvi anabaptistov, resp. novokrstencov, opustiť pre náboženské prenasledovanie svoje domovy vo Švajčiarsku a Nemecku. Nemecky hovoriaci utečenci, známi ako Habáni, sa vydali smerom na východ a usadili sa na území dnešnej južnej Moravy a západného Slovenska. V novej vlasti si vybudovali osobité vidiecke sídla nazývané habánsky dvor, ktoré mali vlastnú modlitebňu, faru, verejný kúpeľ, remeselné dielne, niekedy aj pivovar či mlyn. Za vlády Márie Terézie museli Habáni čeliť prenasledovaniu aj v Uhorsku, keď po tlakom jezuitov boli nútení konvertovať na rímskokatolícku vieru. Mnohí novú vieru odmietli a odišli.

uspokojivú odpoveď, za ktorou sa treba vrátiť v čase o niekoľko desiatok tisíc rokov dozadu.

V dávnejších dobách sa stred Záhoria väčšmi podobal na púšť, pretože piesočné presypy sa neschovávali pod borovicovým lesom. Dnešné, pre Záhorie také typické boriny začali sadiť za vlády Márie Terézie s cieľom stabilizovať inak pohyblivé pieskové duny, aby nezaspávali ľudské obydlia, polia a záhrady. Preto je v Záhorskej nížine oveľa viac lesov ako v Podunajskej či Východoslovenskej nížine. Proces migrácie piesku môžeme pozorovať na západnom okraji Lakšárskej Novej Vsi, kde piesok pomaly zasypáva niekoľko domov. Obnaženú „slovenskú Saharu“ môžeme obdivovať aj napr. z cesty z Mikulášova do Plaveckého Mikuláša, pretínajúcej vojenský výcvikový priestor.

Borský Mikuláš (5)

Cesta medzi Závozdom a **Borským Mikulášom** vedie naprieč Borom, veľmi zvláštnou nížinnou krajinou prezývanou „slovenskou Saharou“. Kde sa vzala uprostred Záhoria taká ohromná masa piesku, akú vídavame na púšťach? Na túto otázku však prírodovedci majú

Šaštín-Stráže (6)

Názov **Šaštín-Stráže** napovedá, že toto sídlo so štatútom mesta získaným v roku 2001 vzniklo spojením dvoch obcí – Šaštína a Stráží nad Myjavou. Verejnosti je známejší Šaštín ako jedno z najvýznamnejších pútnických miest na Slovensku. Pútnici putujú k milostivej

soške šaštínskej piety umiestnenej v interiéri Baziliky Sedembolestnej Panny Márie, patrónky Slovenska. Pútnická tradícia Šaštína sa odvíja od legendy odohrávajúcej sa v 16. storočí. Jej aktérmi sú prchký pán šaštínskeho panstva Imrich Czobor, ktorý v návale zlosti prinútil svoju manželku Angeliku, aby vystúpila z koča. Ponížená žena sa na opustenej ceste začala modliť k Panne Márii s prosbou o záchranu svojho

„Slovenská Sahara“

V ľadovej dobe stredoeurópsku krajinu chránila sporá vegetácia, ako dnes napr. v kanadskej Arktíde. Nad tundrou viali mrazivé vetry a poľahky vyvievali z nivy rieky Morava piesok, ktorého tam bolo nadmieru. Rieka pritekala z oblasti, kde horniny zvetrávali najmä na piesok. Na strane Českého masívu to boli jemne zrnité žuly, na opačnej strane pieskovce flyšového pásma Karpát. Ako dnes, tak aj v minulosti prevládali v tejto oblasti západné a severozápadné vetry, ktoré hnali masy piesku smerom k malokarpatským vrškom a vytvorila sa z nich osobitá dunová krajina.

manželstva. Imrich svoj čin oľutoval a s kočom sa vrátil k žene s prosbou o odpustenie. Z vďaky za pokoj a lásku v rodine dala Alžbeta zhotoviť sošku Panny Márie s Ježišom. Na mieste, kde Imrich zanechal svoju ženu, dnes stojí trojhranná kaplnka.

K šaštínskej piety začali chodiť davy ľudí, podľa mnohých svedectiev sa Panna Mária pútnikom za účtu a priazeň odvrácovala okrem duchovnej útechy aj zázračnými ozdraveniami. Komisia ustanovená arcibiskupom Imrichom Eszterházy v roku 1732 uznala vierohodnosť svedectiev o 726 zázračných skutkoch, preto šaštínske púte dostali oficiálny rámec a podporu od cirkevnej aj svetskej vrchnosti. V roku 1764 bola medzi pútnikmi aj Mária Terézia a jej manžel František Lotrinský. Hlavná púť do Šaštína sa konáva na sviatok Sedembolestnej Panny Márie.

Šaštínska pieta

Kompozícia sošky Sedembolestnej Panny Márie zo Šaštína od neznámeho majstra vychádza zo vzoru najslávnejšej smútiacej Panny Márie s mŕtvym Ježišom, ktorú vytvoril Michelangelo z bieleho





Šaštínska pieta

kararského mramoru. Pre túto kompozíciu sa užil výraz pieta. Milostivá šaštínska pieta vyrezaná z hruškového dreva je 85 cm vysoká a 91 cm široká, zadnú stranu má rovnú. Dielo zodpovedá sochárskej tvorbe 16. storočia a je typické vyjadrením výrazu veľkého utrpenia. Pápežom posvätené zlaté koruny na hlavách mŕtveho Krista a bolestnej Bohorodičky pribudli na šaštínskej piete v roku 1864.

Holíčske megality

Skôr, ako stavbári stačili zničiť objavenú archeologickú lokalitu, doktor Rudolf Irša ju stihol fotograficky zdokumentovať. Podľa bývalého riaditeľa Záhorského múzea v Holíči máme do činenia so zatiaľ jediným známym megalitickým útvarom na Slovensku. Jeho hypotézu, že kamene boli v dávnych dobách súčasťou menhiru, podporil v roku 2004 uznávaný svetový odborník na megalitické stavby francúzsky profesor Charlesa Tanguy Le Rouxa. Slovenskí historici a archeológovia sú vo svojich záveroch oveľa opatrnejší.

Zo Šaštína na Bradlo

Holíč (7)

Zo Šaštína-Stráží sa cez Petrovu Ves dostaneme do **Holíča**. Mesto blízko hraníc s Moravou má vo svojom talóne mnoho turistických lákadiel. Nachádza sa tu jediný zachovaný veterný mlyn na Slovensku, avšak najvýznamnejšou pamiatkou v meste je monumentálny kaštieľ, ktorý bol do roku 1918 v rukách Habsburgovcov, panovníkeho rodu píšuceho dejiny Európy. Postupne obnovovanú pamiatku možno navštíviť, rovnako ako zaujímavú expozíciu Mestského múzea a galérie. Múzeum sídli v budove bývalej manufaktúry vyrábajúcej chýrnu holíčsku majoliku, ktorú založil častý návštevník Holíča cisár František Lotrinský. Na nádvorí manufaktúry pútajú pozornosť záhadné kamenné kvádre, tzv. Holíčske megality, nájdené počas výstavby sídliska v 80. rokoch minulého storočia.

Skalica (8)

Dlhé a pohnuté dejiny zanechali v starobylej **Skalici** množstvo hodnotných historických pamiatok vytvárajúcich osobitý urbanistický celok. Nie všetky pamätihodnosti mesta na severe Záhoria sa však dočkali dneška. Už len povesti





a skúpe archeologické stopy nám zostali po dávno zaniknutom skalickom hrade. Podľa skalického učiteľa a spisovateľa Ferdinanda Dúbravského (1850 až 1926), citujúceho Andreja Radlinského a ďalších učencov, hrad na Skalke stál na mieste slovanského hradiska vybudovaného ešte pred príchodom Avarov do strednej Európy. Toto tvrdenie sa však dá bez detailnejšieho archeologického výskumu len ťažko dokázať. Podľa Dúbravského už v čase misijnej cesty sv. Vojtecha po Slovensku v roku 996 malo hradisko na Skalke kresťanský kostol, predchodcu románskej Rotundy sv. Juraja. Podľa súčasných historikov skalický hrad postavili až v 12. storočí ako strážny hradok na moravskej obchodnej ceste. Stál na mieste skalickej kalvárie, z východu ho chránili valy a priekopy a na opačnej strane mu prirodzenú záštitu poskytoval močaristý luh okolo rieky Moravy. Z osady v susedstve hradu Skalka sa v 13. a 14. storočí vyvinulo mesto Skalica a v roku 1372 mu uhorský kráľ Ľudovít I. Veľký udelil výsady slobodného kráľovského mesta. Hradná rotunda bola včlenená do budovaného mestského opevnenia ako obranná bašta.

Mestské hradby

Želal si, aby boli také mocné a široké, že by po nich mohol jazdiť koč ťahaný koňmi. Lenivým staviteľom sa však nechcelo tak veľa robiť a rozhodli sa vtedy už oslepeného kráľa oklamať. Keď mal Belo otestovať hotové dielo naložili ho na koč, ktorý však nešiel po korune hradieb, ale po zemi popri nich. Keď sa však kráľ dozvedel o podvode, dal v hneve do hradieb zamurovať podvodných robotníkov. Tí však opäť využili kráľov hendikep a do múrov namiesto seba zamurovali skupinku iných zlodejov.

Od zvyšku hradu ho oddelila hradná priekopa. Je možné, že skalický hrad v 15. storočí poslužil husitom ako pevnosť. Keď jezuiti začiatkom 18. storočia na plošine hradného pahorku postavili kalváriu, hrad už nejestvoval.

Ak by sme verili tomu, čo sa hovorí v jednej skalickej povesti, boli by mestské hradby staršie ako predpokladajú historici. Hrdinami povesti sú chorvátsky kráľ a nitrianske knieža Álmoš a kráľovná Predslava, manželský pár žijúci koncom 11. a na začiatku 12. storočia.



Kalvária a rotunda v Skalici

Na cestách po Uhorsku sa dostali ku Skalici práve vtedy, keď na kráľovnú prišli pôrodné bolesti. Tak sa stalo, že mesto na hraniciach kráľovstva bolo rodiskom budúceho uhorského kráľa Bela II. Slepého. V dospelosti údajne Belo podporil svoje rodné mesto tým, že mu dal postaviť mestské hradby.

Prítomnosť reálnych historických postáv zvädza uveriť obsahu povesti o mestských hradbách. Podľa historikov však určite nesedí datovanie hradieb, tie sa začali stavať až v 14. storočí vďaka výsadám od kráľa Ľudovíta. Ak by predsa len budovali nejaké opevnenie skôr, asi by šlo o hlinené valy, ktoré sa pomerne rýchlo rozpadli.

Branč (9)

Chvojnická a Myjavská pahorkatina sú malebnou kopaničiarskou krajinou akoby z iného sveta. Spôsob obhospodarovania zeme sa celkom vymyká slovenským zvyklostiam. Pre slovenskú krajinu je typické, že sídelná a komunikačná sieť sa sústreďuje do dolín a kotlín, zatiaľ čo pohoria sú zväčša ponechané prírode. V kopaničiarskom

kraji okolo Vrbovíc a Myjavy je to naopak. Sídla, kompaktné dediny i kopanice, ako aj cesty medzi nimi nachádzame hore, na oblých chrbtoch pahorkatiny, zatiaľ čo nižšie položené doliny sú neosídlené a zalesnené. Kopanice sú teda krajinou naopak. Zážitkom je precestovať tento malebný kút Slovenska na bicykli, prípadne ho obdivovať z okien vláčka premávajúceho po kľukatej trati medzi Vrbovcami a Novým Mestom nad Váhom.

Ak chceme kopaničiarsky kraj vtesnať do jedného panoramatického výhľadu, najlepšia príležitosť na to sa nám ponúka na hrade **Branč**. Nie je ďaleko od pravdy tvrdenie, že Branč vidno od všadiaľ a z Branča vidno všetko. Hradný vrch je geologickou zaujímavosťou. Kužeľovitým tvarom pripomína sopku, ale sopkou nie je. Hradný vrch je vápencový a je najzápadnejšie ležiacim bradlom slovenského úseku bradlového pásma. Tu sa začína alebo končí najdlhšia a najužšia geologická jednotka slovenských Karpát. Na niektorých úsekoch sú bradlá zoradené do kamennej hradby, čím pripomínajú nejaké



Chvojnická pahorkatina

tajomné opevnenie. Prirovnáva sa k Veľkému čínskemu múru. Treba však podotknúť, že ide o čisto prírodný útvar, ľudským dielom je len niekoľko hradov postavených na bradlách.

Neďaleko hradu sa nachádza starý kameňolom, ktorý upútal jedného ufológa. V 80. rokoch minulého

storočia si všimol, že jedna vrstva horniny má zvláštnu tmavú farbu. Zdalo sa mu, akoby skalú ošľahal nejaký oheň. Pochopiteľne, že mal na to svoje amatérske vysvetlenie. Bol presvedčený, že na tomto mieste musel v minulosti fungovať nejaký kozmodróm a tmavá vrstva je stopou po plameňoch šľahajúcich z raketového motora neznámeho kozmického tela. Svoju pravdu sa pokúšal dokázať aj pred privolanými vedcami so Slovenskej akadémie vied. Pre tých bolo sfarbenie horniny v lome prirodzeným úkazom. To sa amatérskemu bádateľovi nepáčilo a akademikov urazene „povláčil“ po novinách s výčitkou, že nemajú pochopenie pre jeho originálne interpretácie záhadného javu pod Brančom.

Hrad Branč

Hrad patrí medzi najstaršie na západnom Slovensku. Podľa historikov vznikol ešte pred vpádom Tatarov v prvej polovici 13. storočia. Vo svojej dlhej histórii bol svedkom mnohých ukrutností a ľudského



Hrad Branč

nešťastia. Povesti o hrade sú zväčša neveselé až baladické. Podľa jednej z nich sa hradná studňa stala miestom mnohých nehôd, preto ju radšej zasypali. Napriek tomu je vraj v noci z podzemia hradu počuť náreky ľudí, ktorí kedysi do hlbokej studne spadli. Hrad má podľa inej povesti aj svoju čiernu pani. Potuluje sa dodnes po hrade, pretože ju prekliak vlastný otec, lebo bola veľmi priberčivá pri výbere ženíchov. Jeden príbeh o Branči však nie je iba vymyslenou povestou, ale historickou realitou. Jeho aktérmi sú protestantskí kňazi, ktorých v rokoch 1674 až 1675 väznili na hrade v krutých podmienkach. Mnohí z nich zomreli v jamách vykopaných po obvode hradného múru. Pripomenutím ich ťažkého osudu je pamätník postavený na hradnom nádvorí v roku 1939.

Bradlo (10)

Necelých 15 kilometrov juhovýchodným smerom od hradu Branč leží vrch s názvom **Bradlo**. Z geologického hľadiska Bradlo nie je bradlom, hoci je najvyšším bodom Myjavskej pahorkatiny vystupujúcim do nadmorskej výšky 543 metrov. Zďaleka vidno, že na vrcholovej plošine Bradla stojí monumentálna Štefánikova mohyla. Vďaka bielemu travertínu svieti ako sneh. O záhadnom úmrtí jedného zo zakladateľov prvej Československej republiky sa zmieňujeme na inom mieste tejto knihy (str. 45). Teraz nás budú zaujímať fakty a mýty súvisiace s miestom jeho posledného odpočinku. Architektovi Dušanovi Samuelovi Jurkovičovi bolo hneď jasné, že jeho zosnulého priateľa treba s veľkými poctami uložiť do mohyly na Bradle, týčiacom sa vysoko nad

Štefánikova mohyla

V roku 1928 prišiel do Myjavy vyučiť sa za kamenára Jozef Podrazil. Práve v tom čase odhalili Štefánikovú mohylu na Bradle. Mladý remeselník pochádzajúci zo Sudoměřic sa rozhodol uctiť pamiatku generála zhotovením modelu mohyly, ktorý mu dovolili stavať na myjavskej železničnej stanici. Na motorke často jazdieval na Bradlo, aby presne zmeral originál, podľa výpočtov potom zhotovoval jej tridsaťnásobne zmenšenú kópiu. Dielo bolo dokončené a slávnostne odhalené 28. októbra 1938. Vďaka železničiarom a obyvateľom Myjavy sa model na stanici podarilo uchrániť aj v rokoch, keď sa Štefánik dostal do nemilosti. Zasluhou Podrazilových synov sa ho prednedávnom podarilo opraviť.



jeho rodnou vieskou Košariská. Pustil sa do práce na projekte pamätníka, ktorý na Bradle slávnostne odhalili 23. septembra 1928. Telesné pozostatky Štefánika a jeho dvoch talianskych sprievodcov sú uložené v hrobe v hĺbke osem metrov. Vchod do hrobu päť dní pred slávnostným odhalením pamätníka zavalili kameňom a zamurovali. Prvú hrst vápna na zamurovanie hrobky položil sám Dušan Jurkovič. V miestnosti nad hrobkou uložili základný kameň mohyly, kríž

z dočasného hrobu a urnu. Štefánikovo srdce a mozog, uložené v sklenenej nádobe, vsadili do kovovej schránky, ktorú zatmelili do hlinenej urny zhotovenej ľudovým hrnčiarom z Modry. Štefánikova mohyla sa stala miestom veľkých celonárodných zhromaždení. Ak na Slovensku zavládla hnedá či červená totalita, úrady ľudovým počtám generálovi bránili. O to väčšie davy zavítali na Bradlo, keď sa politická klíma oteplila a prišiel závan demokracie a slobody.



